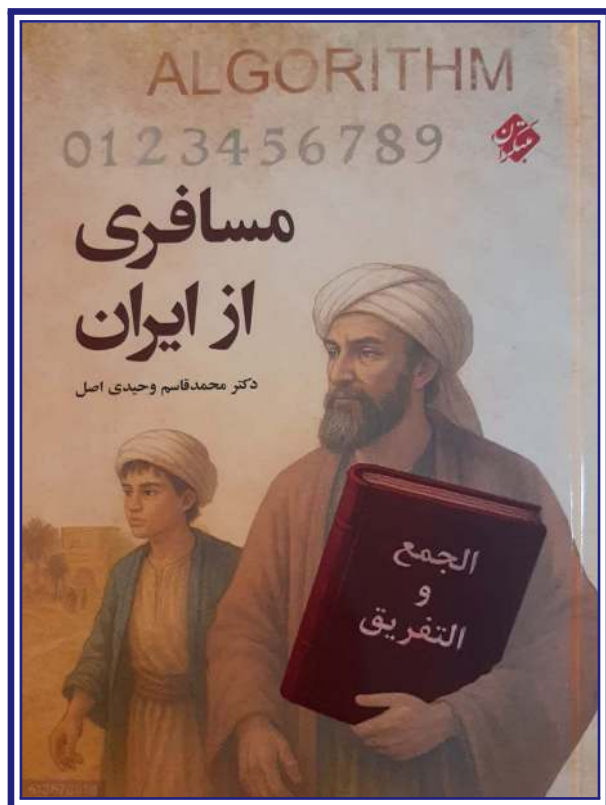

معرفی و نقد کتاب

کتاب

مروری بر رمان علمی - تاریخی

«مسافری از ایران»

نوشته محمدقاسم وحیدی اصل

ناشر: مبتکران

مرورگر: مهدی رجبعلی پور*

تاجر حرفه‌ای است که در سفر قبلی‌اش از بلخ و هرات و جاهای دیگر آسیای مرکزی کالاهایی خریداری کرده و به زادگاهش نیشابور آورده است. معمولاً این تاجرها هزینه سفر خود را با معاملات پایاپای بین راه تأمین می‌کنند و در ضمن سفارش‌هایی هم بر عهده می‌گیرند که در رفت و آمدهای بعدی، تهیه و تحویل متقاضیان می‌دهند. قبل‌ها، سفارشی از امیر سیسیل در مورد کتاب جمع و تفریق خوارزمی دریافت کرده بود که اینک در راه بازگشت به غرب، خرید آن کتاب را از بازار صحافان بغداد در برنامه خود دارد. در نیشابور پسر دوازده ساله خود را نیز با اجازه مادرش به همراه می‌برد و مادر علی‌رغم همه دلهره‌ها، به شوهر توصیه می‌کند از تکرار اشعار بزرگان برای سعید، به‌ویژه شعر زیر از رودکی غفلت نرزد:

هرکه نامُخت از گذشت روزگار هیچ نامُوزد ز هیچ آموزگار

احمد خودش گردآورده نسبتاً بزرگی از نسخ خطی در خانه نیشابورش فراهم آورده و اینک یکی دو تا از آنها را با دقت در کیسه‌های چرمی پیچیده، برای مطالعه شخصی به‌همراه دارد. طبیعتاً هیجان سعید در این سفر به‌مراتب بیشتر از پدر است و نویسنده آن

آقای دکتر محمدقاسم وحیدی اصل پس از سال‌ها تدریس ریاضیات و ترجمه و تألیف کتاب‌های ریاضی و آمار، عزم خود را بر نوشتن داستان انتقال کتاب «الجمع و التفریق» خوارزمی به اروپا و ترجمه آن توسط آدلارد اهل باث جزم کرده است. نکات کلیدی داستان روشن هستند ولی چه کسی، چگونه، و در چه تاریخی این کتاب را به اسپانیا رسانده نامعلوم است. در این مورد یاد رمان «شاهین کویر» تألیف مظهری کرمانی می‌افتم که سال‌ها در کوه‌ها و دهات به دنبال مستندات درباره زندگی تقی خان درانی بود و نهایتاً چون از دقت و کفایت تحقیقات خود رضایت نداشت، آن یافته‌ها را با تخیلات خود درآمیخت و رمان شیرین «شاهین کویر» را به وجود آورد.

در رمان «مسافری از ایران» قهرمانان فرضی آن، پدری به اسم احمد و پسرش به نام سعید هستند که اوایل قرن پنجم هجری از نیشابور به راه می‌افتند و با کاروانی، جاده ابریشم را طی می‌کنند تا در بغداد نسخه معتبری از کتاب خوارزمی را خریداری و با خود به امیر سیسیل برسانند. ماجراهای بعدی کتاب (فصل پنجم به بعد) که کتاب را به دست آدلارد می‌رسانند، مستند هستند. احمد یک

زمزمه پدرش را می‌شنود که می‌گوید: بغداد منطق است، اصفهان ریاضی است، و شیراز جان علم که هنر در آن می‌جوشد. با عبور از جندی‌شاپور و دیداری از عظمت دیرینه ساسانی خود را به اهواز و سرانجام به بصره می‌رسانند. باروبنه را در کاروان‌سرای به امانت می‌گذارند و سبک‌بار قایقی را که به سوی بغداد می‌رود سوار می‌شوند. بغداد نه تنها محل تهیه سفارش پربهای امیر سیسیل است، بلکه خود یک دنیا تاریخ علم و سیاست و یادآور مردان بزرگی مانند برمکیان، خوارزمی، ثابت بن قره، فارابی، و ... می‌باشد که باید اصل کتاب را خواند و لذت برد.

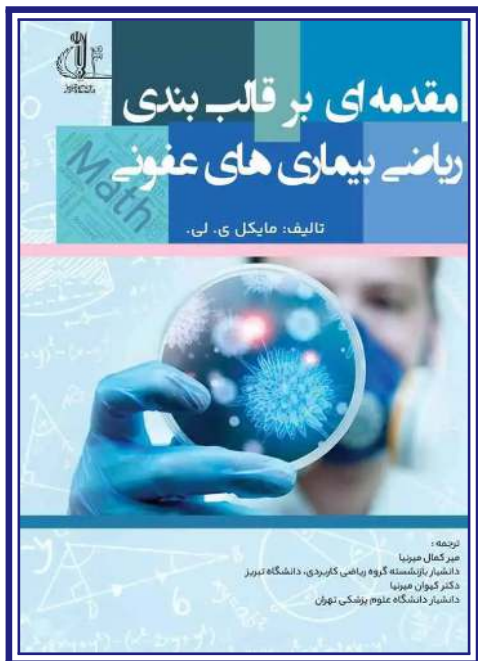
یک بار سعید چنان به شوق می‌آید که با هیجان می‌گوید: «پس خوارزمی پای خود را بر دوش چنین مردانی گذاشته است» و نویسنده فراموش می‌کند گفته سعید را اصلاح کند که حواست باشد خوارزمی چندین سال بر فارابی تقدم داشت.

گرچه سعید و احمد از بودن در بغداد سیر نمی‌شوند ولی ناچار با قایق دجله را طی کرده و به بندر پرفت و آمد بصره برمی‌گردند. احمد و سعید از کاروان جدا شده و با کشتی راهی بندر فسطاط در مصر می‌شوند. این بخش متنوع سفر، از قاهره می‌گذرد تا به اسکندریه، شهر تاریخی دیگری که یادآور تمدن کهنه یونان آمیخته به فرهنگ اسلامی است، می‌رسند. از آنجا با کشتی به جزیره سیسیل می‌روند و سرانجام کتاب سفارشی امیر سیسیل را که در بغداد تهیه کرده بودند تحویلش می‌دهند. قهرمانان ما با پایان یافتن مأموریتشان، راه طی شده را برمی‌گردند تا به وطن خود نیشابور برسند؛ اما کتاب سفارشی سرنوشت زیبایی دیگری دارد که باید خود را به اسپانیا و یک مشتاق علم و ریاضیات انگلیسی برساند. بقیه داستان، واقعی و برای شیفتگان تاریخ ریاضیات بسیار ارزشمند است و من در همین جا خواننده مرور را به خواندن لذتبخش اصل کتاب «مسافری از ایران» که تا نیمه راه یک تاجر فرضی و اینک روان شاد ابو عبدالله محمد بن موسی خوارزمی سوار بر بال‌های یک جلد کتاب واقعی است، حواله می‌دهم.

* عضو پیوسته فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران و رئیس گروه پژوهشی فناوری و ریاضیات کاربردی پردیس

را به خوبی با دیدنی‌ها و خوردنی‌های متنوع دلنشین‌تر ساخته است. من که هشتاد سال دارم تجربه کهن‌رنگ کودکی‌ام چنین تنوعی را به یاد نمی‌آورد و خیلی زود مسافرت‌های اتوبوسی، مفهوم سفر کاروانی را از ذهنم زدود. هیجانانگیز سعید، من را به فکر نوه‌های کانادایی‌ام می‌اندازد که باید هر طور شده گوشه‌هایی از این سفرنامه را به برکت هوش مصنوعی برایشان به انگلیسی ترجمه کنم تا عشق به ایران در قلبشان خاموش نشود و روزی فارسی شکسته‌بسته‌شان چنان تقویت گردد که اصل کتاب را با اشتیاق بخوانند. این نوه‌ها با اینکه دانشجوی دانشگاه شده‌اند ولی هنوز سفرهای پیاده یا با الاغ من را با لذت یادآوری می‌کنند و از پرسش و پاسخ درباره آن خسته نمی‌شوند. کتاب مسافری از ایران پر از تشبیهات زیبا و دل‌انگیز است که روح خواننده ایرانی را نوازش می‌دهد. بین راه، پدر و پسر کلمات قصار بزرگان را بین خود رد و بدل می‌کنند تا خستگی طول سفر، آزارشان ندهد. خواننده هم بدش نمی‌آید که گاهی دخالت کند و در مقابلشان موضع‌گیری کند. مثلاً وقتی که سعید به یاد گفته معلمش می‌گوید: «کسی که تقسیم نمی‌فهمد، عدالت را هم نمی‌فهمد»، من وسوسه می‌شوم که نویسنده رمان را با این گفته خودم قلقلک دهم: «هنوز اقوام باصفایی در جنگل‌های آمازون یافت می‌شوند که هر چه به دست می‌آورند باهم می‌خورند و درکی از تقسیم ندارند!»

احمد در طول سفر توصیه همسرش را فراموش نمی‌کند که نام و گفتار و کردار بزرگان را به سعید یادآوری کند. مثلاً به مناسبت -هایی از اخوان الصفا، ابوریحان بیرونی، بوزجانی و غیره و غیره یاد می‌شود که راوی برخی از آنان دوستان فرهیخته احمد در شهرهای پراکنده هستند. برای ایمنی بیشتر، راه سفر را از میان شهرهای کویری مانند قهستان، طبس و یزد انتخاب کرده‌اند و البته از دیدن ستارگان درخشان در شب و زنجیره قنات‌ها در روز و یاد ستاره‌شناسان دانشمند و مهندسان خبره هم غافل نیستند. کاربرد نسبت طلایی در ساخت بادگیرهای یزد، سعید را به تفکر و شوق به ریاضی وامی‌دارد. در اصفهان، سعید را به بازار می‌برند تا با بناهای باستانی و رمز و رموز کارهای دستی آشنا گردد. با عبور از دشت‌های کویری و کوه‌های سبز زاگرس، خود را به شیراز زیبای آل بویه می‌رسانند و سعید

کتاب

«مقدمه‌ای بر قالب بندی ریاضی بیماری های عفونی»

مترجمان: میرکمال میرنیا* و کیوان میرنیا
ناشر: انتشارات دانشگاه تبریز

و دانشجویان نیمسال اول تحصیلات تکمیلی در علوم ریاضی که علاقه‌مند به قالب بندی بیماری های عفونی هستند، به رشته تحریر در آمده است.

نظریه‌ها و روش های ریاضی در زمینه قالب های فراگیری شرح داده می شود، بدون اینکه از دقت ریاضی بکاهد. پیش نیازهای اساسی عبارتند از حساب دیفرانسیل و انتگرال پیشرفته و نظریه استاندارد ماتریس ها. دانشجویان مبتدی می توانند نظریه پیشرفته معادلات دیفرانسیل را در درس تجزیه و تحلیل قالب ها بیاموزند. دانشجویانی که درس معادلات دیفرانسیل پیشرفته را گذرانده باشند می توانند ببینند که چگونه نظریه های مجرد برای مسئله های دنیای واقعی به کار می روند.

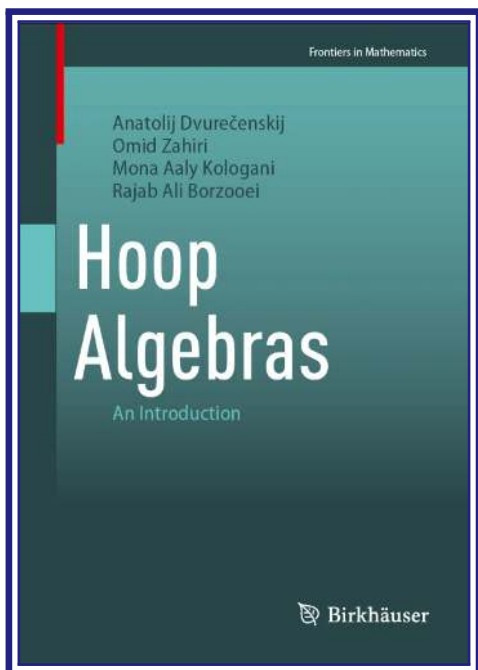
*دانشگاه تبریز

قالب بندی ریاضی به طور فزاینده ای یک وسیله پژوهشی در بهداشت عمومی جامعه برای کنترل بیماری های عفونی شناخته شده است. قالب بندی ریاضی به طور گسترده در کنترل HIV، آنفلوآنزا، ویروس نیل غربی، ویروس نوزله زیکا، تجزیه و تحلیل اثربخشی واکسیناسیون و کنترل عفونت های بیمارستانی استفاده می شود. دانشجویان با مهارت آموزی در قالب بندی در پی یافتن مشاغل با ارزش در خدمات صنعت بهداشت عمومی و خصوصی هستند.

کتاب «مقدمه ای بر قالب بندی ریاضی بیماری های عفونی» ترجمه ای از کتاب

Michael Y. Li, An Introduction to Mathematical Modeling of Infectious Diseases, Springer, 2018,

است که توسط انتشارات دانشگاه تبریز منتشر شده است. این کتاب برای خوانندگان خود مهارت و روش شناسی قالب بندی مربوط به بررسی بیماری های عفونی را در چارچوب یک درس یا مطالعه انفرادی ارائه می کند. کتاب مذکور در درجه اول برای مقطع کارشناسی

کتاب

«مقدمه‌ای بر جبر هوپ»

مؤلفان: آناتولیچ دوورچنسکی، امید زهیری، مونا عالی کلوگانی*،

رجبعلی برزویی،

ناشر: اشپرینگر

می‌شود و به تدریج وارد نظریه اصلی هوپ‌ها می‌شود؛ ساختار جبری، ویژگی‌ها و روابط آن‌ها با دیگر ساختارهای جبری را بررسی می‌کند. توجه به ویژگی‌های شبکه‌ای هوپ‌ها اختصاص داده شده و بر تعامل میان دیدگاه‌های جبری و منطقی تأکید می‌شود.

این کتاب برای دانشجویان کارشناسی ارشد و دانشجویان دکتری با پیش‌زمینه‌ای در جبر و منطق و پژوهشگران تدوین شده است. با ارائه نمونه‌ها و تمرین‌های متعدد، منبعی ارزشمند برای کسانی است که به دنبال درک جامع و عمیق از نظریه هوپ و کاربردهای آن هستند.

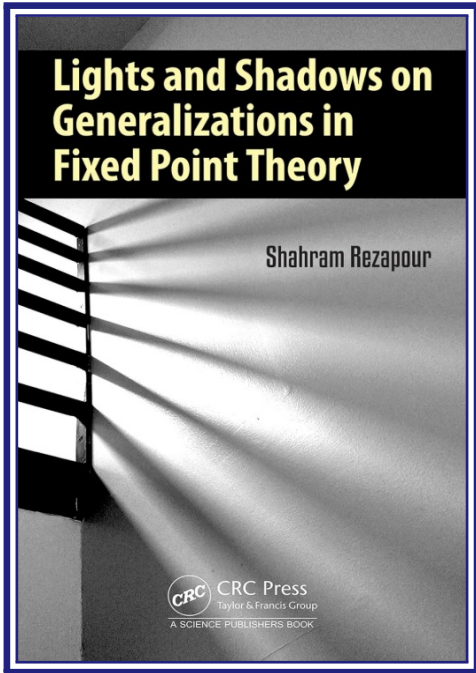
*مؤسسه آموزش عالی هاتف

کتاب «مقدمه‌ای بر جبر هوپ» با عنوان و مشخصات

Anatolij Dvurečenskij, Omid Zahiri, Mona Aaly Kologani, Rajab Ali Borzooei, Hoop Algebras, An Introduction, Springer, 2026.

منتشر شده است. این کتاب یک بررسی جامع و عمیق از نظریه «جبرهای هوپ» ارائه می‌دهد؛ شاخه‌ای جذاب از جبرهای منطقی که ارتباطات عمیقی با منطق، جبر مجرد، جبر جامع و سایر حوزه‌های ریاضیات دارد. در میان ساختارهای جبری، هوپ‌ها به‌عنوان موضوعی غنی در این حوزه و پلی میان شبکه‌های باقی‌مانده^۱ BL-جبرها و MV-جبرها و ساختارهای جبری مرتبط را ایجاد می‌کنند. کتاب با مفاهیم بنیادی ساختارهای جبری و شبکه‌ای آغاز

¹ residuated lattices

کتاب

«روشنایی‌ها و تاریکی‌ها در بسط نظریه نقطه ثابت»

«ثابت»

مؤلف: شهرام رضاپور*

ناشر: انتشارات تیلور و فرانسیس

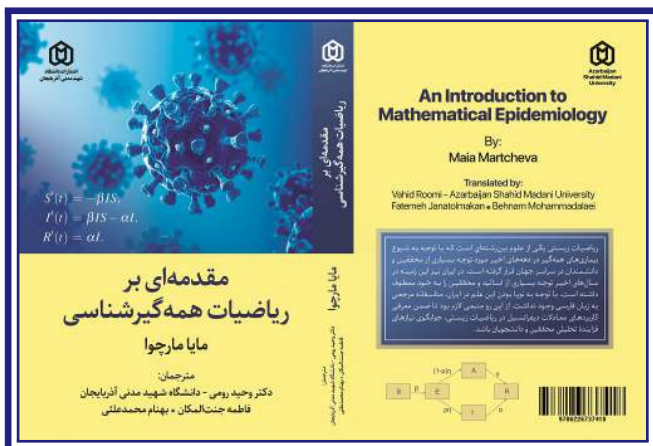
مفهوم گراف‌های نامرئی که برای نخستین بار در اینجا معرفی شده است، کاربردهایی در حوزه‌های مختلف علمی خواهد یافت. این کتاب تکنیک‌های کلاسیک این نظریه را با رویکردی انتقادی، همراه با ظهور تعمیم‌های مختلف در تکامل آن، بررسی می‌کند. نویسنده با استفاده از جدیدترین نظریه‌های فلسفه علم، قصد دارد توضیحی فلسفی برای شکاف‌های نظریه نقطه ثابت ارائه دهد و خواننده را با چالش‌های عمیق ریاضی-فلسفی آشنا کند.

کتاب «روشنایی‌ها و تاریکی‌ها در بسط نظریه نقطه ثابت» با عنوان انگلیسی

Lights and Shadows on Generalizations in Fixed Point Theory

توسط دکتر شهرام رضاپور، عضو هیئت علمی دانشگاه شهید مدنی آذربایجان تألیف و توسط انتشارات تیلور و فرانسیس منتشر شده است. نظریه نقطه ثابت ابزاری قدرتمند در تحلیل غیرخطی است که کاربردهایی در معادلات دیفرانسیل کسری و سایر حوزه‌ها دارد. برجسته‌ترین کاربرد/نتیجه‌گیری این نظریه، اصل انقباض باناخ است.

* دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

کتاب

«مقدمه‌ای بر ریاضیات همه‌گیرشناسی»

مترجمان: وحید رومی*، فاطمه جنت المکان و بهنام محمد علی

ناشر: انتشارات دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

ریاضی و دانش‌آموختگان رشته‌های ریاضی، فیزیک و مهندسی مورد هدف این کتاب هستند. این کتاب همچنین برای محققین ریاضی که می‌خواهند پیش‌زمینه‌ای در ریاضیات همه‌گیرشناسی برای خود بسازند و تا سطح تحقیق پیش بروند، مناسب است. انتظار می‌رود که این کتاب مرجعی برای محققینی باشد که در زمینه ریاضیات همه‌گیرشناسی فعالیت می‌کنند.

کتاب «مقدمه‌ای بر ریاضیات همه‌گیرشناسی» ترجمه‌ای از کتاب Maia Martchva, *An Introduction to Mathematical Epidemiology*, Springer, 2015,

است که توسط انتشارات دانشگاه شهید مدنی آذربایجان منتشر شده است.

* دانشگاه شهید مدنی آذربایجان

ریاضیات زیستی یکی از علوم بین‌رشته‌ای است که با توجه به شیوع بیماری‌های همه‌گیر در دهه‌های اخیر مورد توجه بسیاری از محققین و دانشمندان در سراسر جهان قرار گرفته است. در ایران نیز این زمینه در سال‌های اخیر توجه بسیاری از اساتید و محققین را به خود معطوف داشته است. با توجه به نوپا بودن این علم در ایران، متأسفانه مرجعی به زبان فارسی وجود نداشت. از این‌رو، منبعی لازم بود تا ضمن معرفی کاربردهای معادلات دیفرانسیل در ریاضیات زیستی، جوابگوی نیازهای فزاینده تحلیلی محققین و دانشجویان باشد. این کتاب یک متن مقدماتی برای روش‌ها و ابزارهایی است که امروزه به‌طور وسیع در نوشته‌های ریاضیات همه‌گیرشناسی پذیرفته شده و استفاده می‌شوند. قصد بر این است که از سطح مقدماتی شروع و تا سطح تحقیقاتی پیش برویم. دانشجویان سال‌های بالای

